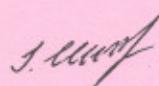

**КІЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ШКАРБАН Інна Володимирівна

УДК 811.134.2:070

**СОЦІОПРАГМАТИЧНІ ТА КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ
СУЧASNOGO ДИСКУРСУ ПРЕСИ ІСПАНІЇ**

Спеціальність 10.02.05 – романські мови

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Дисертацію є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі іспанської та італійської філології Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Шевкун Елеонора Володимирівна,
доцент кафедри іспанської та італійської філології Інституту
філології Київського національного університету
імені Тараса Шевченка.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Кагановська Олена Марківна,
завідувач кафедри французької філології
Київського національного лінгвістичного університету;

кандидат філологічних наук, доцент
Круковський Василь Іванович,
доцент кафедри іноземних мов
факультету міжнародної економіки і менеджменту
Київського національного економічного університету імені
Вадима Гетьмана.

Захист відбудеться “27” грудня 2007 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д.26.001.11 у Київському національному університеті
імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці імені М.О.Максимовича
Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033,
м. Київ, вул. Володимирська, 58, к. 10.

Автореферат розіслано “15” листопада 2007 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

к.філол.н. Клименко Л.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Для сучасних лінгвістичних досліджень є характерною посиленна увага до явищ і процесів глобальної комунікативної взаємодії, спричинена бурхливим розвитком і поширенням інформаційних технологій, численних високотехнологічних носіїв інформації й вагомістю засобів масової інформації, які не лише слугують джерелом інформування, але й здійснюють регулятивний вплив на формування громадської думки та масової свідомості. Мовленнєва взаємодія в сучасному мовознавстві досліджується як складова частина людської діяльності та комунікативного процесу, що забезпечує інформаційний обмін і конструює соціальні й міжособистісні стосунки (Р.М.Блакар, Р.Водак, Т.А. ван Дейк, М.Л.Макаров, Н.Феркл, Е.Верон). Водночас в основі дискурсу міститься динамічні структури організації ментального досвіду (О.С.Кубрякова, В.А.Маслова, Ю.С.Степанов, Ф.Н.Джонсон-Лерд, Дж.Лакоф, М.Джонсон), що актуалізуються в умовах пізнавальної взаємодії суб'екта зі світом (А.Д.Белова, В.Б.Бурбело, В.З.Дем'янков, К.Я.Кусько, Дж.Браун, Ж.Фоконье, М.Тернер).

Предметно-пізнавальна ланка лінгвістичних досліджень преси інтегрально описує широке коло проблем, що перебувають у центрі уваги науковців. Учених цікавлять: функціонально-стилістичні аспекти публіцистичного стилю (Л.В.Артемова, Л.Ю.Балансна, Н.О.Бойченко, А.М.Васильєва, А.П.Коваль, Г.Я.Солганік, А.Ф.Пінчук, Е.Т.Бланко Ласаро, Ф.Ласаро Картретер); структурно-семантичні процеси моделювання газетного тексту (Я.О.Конопацька, О.К.Мелещенко, М.Д.Феллер, І.Алонсо, У.Е.Гемсон); жанрова специфіка (М.П.Подолян, О.Гонсалес Ернандес); комунікативно-прагматичні аспекти текстотворення (М.В.Бутирина, О.Г.Волков, А.Б.Козловська, С.П.Коновець, В.Л.Наер, Н.М.Попова, І.В.Стецула, Х.Каррідо Медіна); аргументаційні механізми впливу (О.В.Дмитрук, Л.Г.Кайда, В.І.Охріменко, Г.Г.Почепцов, Д.Уолтон, І.Айала); когнітивно-лінгвістичні аспекти концептуалізації (О.В.Дудоладова, А.П.Мартинюк, Я.В.Прихода, А.О.Худолій); стереотипи породження та сприйняття журналістського твору (Л.В.Завгородня, Х.Естейно, Х.С.Суарес Вільєгас); дискурсна специфіка й архітектоніка (Л.С.Павлюк, К.С.Серажим, Т.А. ван Дейк). Зважаючи на експансіонізм лінгвістичних досліджень мови ЗМІ, іспанський дискурс преси (далі – ДП), на нашу думку, є маловивченим. Недостатньо дослідженими лишаються соціопрагматичні й когнітивні аспекти формування сучасного інформаційного простору іспанської преси. З іншого боку, звернення до дискурсної методології аналізу його специфіки посить епізодичний характер.

Актуальність роботи зумовлено спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень масової комунікації на вивчення соціопрагматичних і лінгвокогнітивних механізмів моделювання ситуацій макросоціальної взаємодії, засобів ментальної репрезентації реальності в процесах дискурстворення; і пов’язано з визначенням критеріїв відбору інформаційних патернів окреслення об’єктів / подій, які перебувають у прагматичному фокусі сучасного ДП Іспанії. Актуальним є дослідження корелятивних відношень вербально презентованої

інформації, лінгвокогнітивних стратегій моделювання дискурсної архітектоніки та праксисної евалюації дискурсивно означених ситуацій соціально спрямованої дії в сучасному ДП Іспанії.

З'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах комплексної наукової теми Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка “Європейські мови та культури в контексті глобалізації світових процесів” (код 01БФ0147-01), затвердженої Міністерством освіти і науки України.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей змістово-композиційної структури сучасного ДП Іспанії, визначення соціопрагматичних та когнітивних аспектів формування сучасного інформаційного простору іспанської преси з урахуванням специфіки феномена масової комунікації та аксіологічної спрямованості прагматичного осмислення й семіотизації суспільно значущих подій. Поставлена мета передбачає вирішення конкретних завдань:

- надати визначення ДП і встановити прагматико-аксіологічні параметри сучасного ДП Іспанії;
- розглянути інформацію як основний когнітивний складник сучасного ДП Іспанії і виявити лінгвокогнітивні способи генерації нової інформації;
- окреслити змістово-інформаційні і структурно-композиційні особливості моделювання інформаційних та аналітичних жанрів;
- з'ясувати особливості варіативних моделей фреймового конструювання інформаційних фрагментів;
- розкрити лінгвокогнітивні механізми семіотизації смислового поля сучасного ДП Іспанії через взаємодію праксисної евалюації, концептуалізації та аксіологізації;
- виявити динаміку концептуалізації сучасного ДП Іспанії.

Об'єктом дослідження є сучасний ДП Іспанії, а предметом вивчення слугують соціопрагматичні та когнітивні аспекти формування сучасного інформаційного простору іспанської преси.

Методологічну основу дослідження становить лінгвокогнітивний принцип аналізу, що полягає у співвіднесені мовних даних із соціологічними, культурологічними й психологічними досвідними даними. Багатоаспектистість роботи зумовила комплексний характер методики дослідження. *Дескриптивний метод* слугував для встановлення формальних і функціональних характеристик сучасного ДП Іспанії; *метод логічного аналізу* використано для проекції когнітивних універсалій номінації, предикації, модальності, дейксису, ментальних моделей та фреймових комплексів у сферу аналізу дискурсу; *концептуальний аналіз* – для виявлення механізмів праксисної евалюації, аксіологізації та концептуалізації дискурсивно означених референтних ситуацій соціально спрямованої дії; *контекстно-ситуативний аналіз* і *прийоми інтерпретації тексту* – для конкретизації і витлумачення досліджуваних мовних одиниць. У роботі також були використані такі операції, як *індукція, дедукція, класифікація та порівняння*.

Матеріал дослідження склали 1000 текстів інформаційних й аналітичних газетних статей, дібраних методом суцільної вибірки за тематичним принципом із

сучасної іспанської преси (щоденні масові газети “El País”, “El Mundo”, “ABC”) останніх років видання (2001-2006), а також транскриптів текстів, розміщених в інтернеті на веб-сайтах згаданих вище видань. Аналізовані тексти згруповано в корпуси за тематичними ознаками: “Нація – Сепаратизм – Державна політика”, “Тероризм – руйнування макросоціальної взаємодії”, “Політична конфронтація Народна партія (PP) – Соціалістична робітнича партія Іспанії (PSOE)”.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що в ній уперше запропоновано інтегроване визначення ДП з урахуванням аксіологічної домінанти комунікативного процесу адресант-знак-адресат; окреслено лінгвокогнітивні способи генерації нової інформації в сучасному ДП Іспанії; досліджено концептуально-метафоричну варіативність сучасного інформаційного простору іспанської преси в контексті актуальних глобалізаційних процесів. Набуває подальшого розвитку лінгвопрагматична теорія в дискурсному моделюванні прагмасемантичного компонента семантично розчленованих моделей, фреймова теорія в дослідженні особливостей функціонування фреймових комплексів у сучасному ДП Іспанії та теорія концептуальної інтеграції ментальних просторів в аналізі системних емергентних концептуальних структур сучасного інформаційного простору іспанської преси.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає в комплексному лінгвокогнітивному аналізі сучасного ДП Іспанії як соціолінгвального явища комунікативного середовища загалом і як феномена сучасного інформаційного простору іспанської преси зокрема. У роботі досліджено соціопрагматичні та когнітивні аспекти дискурсного моделювання, диференційні ознаки, механізми концептуалізації та засоби соціальної прагматизації й ментальної репрезентації подій.

Практична цінність проведеного дослідження полягає в можливості використання його основних положень, висновків та фактичного ілюстративного матеріалу в курсі стилістики сучасної іспанської мови (розділи “Газетно-публістичний стиль”, “Прагматичний і соціальний характер висловлення”, “Оцінні елементи”), при створенні спецкурсів із теорії мовленнєвої комунікації (розділ “Прагматичні аспекти комунікації”, “Комунікативні інтенції. Стратегії мовленнєвого спілкування”, “Вплив національно-культурних чинників на процес спілкування”), сучасної прагмалінгвістики (розділ “Засоби мовного коду в комунікації. Інформація у структурі повідомлення”), при написанні курсових, бакалаврських і магістерських робіт, укладанні навчальних посібників, а також на практичних заняттях з іспанської мови.

На захист виносяться такі положення:

1. Сучасний ДП Іспанії є інтерактивним семіотичним процесом продукування суспільно значущої інформації, впродовж якого здійснюється аксіологічно-евалюативне означення реальності внаслідок динамічної трансформації семіотико-наративних структур у дискурсивні послідовності в межах комунікативно-когнітивного та соціокультурного виміру адресант-знак-адресат.

2. Сучасному ДП Іспанії властивий експресивно-інноваційний характер дискурсивного означення референтних ситуацій соціально спрямованої дії

(вірогідна, екстраполяційна, експресивна та імпресивна моделі), що досягається лінгвокогнітивними механізмами зміщення модусів реальності / ймовірності в напрямку “тематизація → смыслотворення”. Структурно-композиційні засоби семантично розчленованих моделей (інтертекстуальність, синкретизація жанрових форм) організовані і визначені прагматичним характером фокусування інформації.

3. Праксисна евалюація як інтегративна і проспективна пізнавальна діяльність розгортається в культурно-детермінованих дискурсивних практиках сучасного ДП Іспанії, спрямована на творення і фіксацію нових смыслів унаслідок синтетичної трансформації етноспецифічних смыслів у етносоціальній загальноєвропейські.

4. Проспективні моделі майбутнього Іспанії зумовлюють необхідність подолання негативних руйнівних практик макросоціальної взаємодії: сепаратистських тенденцій, внутрішньонаціонального тероризму. Концептуальний дисонанс ТЕРОРИСТ – ВОРОГ / ЧУЖИНЕЦЬ ≠ ТЕРОРИСТ – ОДИН ІЗ НАС розв’язується через дискурсивне конструювання семантичних опозицій “насильство / ненасильство”, “антинорма / норма”, семантичних референційних мереж “конфлікт – насильство – загибель”, “конфлікт – засудження – протидія”.

5. Специфічною ознакою семантично розчленованих моделей сучасного ДП Іспанії є рекурентно відтворювані дискурсивні структури, що створюють смысловий стрижень ретроспекції. Цінність минулого колективного історичного досвіду постає як домінантна аксіологічно-модусна категорія дискурсивного означення НАЦІЯ – ІСТОРІЯ – ЄДНІСТЬ.

6. Негативну оцінку суспільно-політичних реалій теперішнього в сучасному ДП Іспанії зумовлено відкритою критикою управлінської функції владних структур, що на рівні дискурсу виявляється в системній інтеграції аналогових метафоричних моделей ПОЛІТИКА – РИНОК, ПОЛІТИКА – ТЕАТР, фреймових моделей ВІРТУАЛЬНОГО РУХУ, динамічних фреймових комплексів ПОЛІТИКА – ШАХОВИЙ ТУРНІР, загостренні біосоціальної проблематики СУСПІЛЬСТВО – ХВОРА ЛЮДИНА, застосуванні конфліктних комунікативних стратегій та звинувачувальних аргументів до особи. Когнітивне моделювання повідомлень здійснюється засобом урівноваження станів конфліктивності / консенсусу через апелювання до ціннісних категорій (універсальних, етносоціальних, етичних).

Апробацію основних положень і результатів дослідження здійснено на Міжнародній науковій конференції за участю молодих учених “Мовно-культурна комунікація: напрямки та перспективи дослідження” (Київ, квітень 2003 р.), Міжнародній науковій конференції “Київські філологічні школи: історико-теоретичний спадок і сучасність” (Київ, жовтень 2005 р.), Всеукраїнській науковій конференції “Феномен А.Кримського у світовій науці (до 135-річчя від дня народження)” (Київ, квітень 2006 р.), Міжнародній науковій конференції до 75-річчя д.філол.н., проф. С.В.Семчинського (Київ, травень 2006 р.), “Наукових читаннях, присвячених 130-річчю від дня народження проф. І.В.Шаровольського” (Київ, жовтень 2006 р.), Всеукраїнській науковій конференції за участю молодих учених “Світоглядні горизонти філології: традиція та сучасність” (Київ, квітень 2007 р.), науково-практичній конференції Київського національного університету

імені Тараса Шевченка “Наукова спадщина проф. Є.Литвиненка та завдання сучасної романістики” (Київ, вересень 2002 р.).

Публікації. Результати дослідження відображені у дванадцяти статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях ВАК України (4,38 др. арк.) та матеріалах науково-практичної конференції. Одну зі статей (Лінгвокогнітивні стратегії формування суспільного ставлення у сучасному іспаномовному дискурсі преси // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр. – Вип. 21. Ч. 3. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2006. – С. 288-294) виконано у співавторстві з науковим керівником доц. Шевкун Е.В., яка здійснила теоретичну розвідку; практичний аналіз було виконано дисеранткою. Загальний обсяг публікацій – 4, 69 др. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 201 сторінку, з них 162 сторінки основного тексту. Список використаної літератури налічує 333 позиції, з них 323 – науково-критичні праці, 10 – довідкова література. Список джерел ілюстративного матеріалу містить 72 позиції. До тексту дисертації включено 3 додатки, в яких подано компонентну структуру концепту НАЦІЯ; концептуальну міжфреймову мережу а) інформаційних текстотипів; б) аналітичних текстотипів; механізм дискурсної актуалізації мовних знаків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і новизну обраної проблематики, сформульовано мету й завдання дослідження, визначено його об’єкт і предмет, з’ясовано методологічні засади й охарактеризовано фактичний матеріал, розкрито теоретичне і практичне значення отриманих результатів, сформульовано основні положення, що виносяться на захист, вказано на апробацію роботи.

У **першому** розділі “**Загальні положення теорії дискурсу**” здійснено критичний аналіз наукової літератури та наведено вихідні положення дослідження. Увагу зосереджено на когнітивно-комунікативних, структурно-семіотичних і соціопрагматичних аспектах аналізу ДП. З’ясовано комунікативну природу ДП, проведено диференційне розмежування категоріальних понять “комунікація”, “ДП”, “газетний текст”, “повідомлення”, окреслено елементну та рівневу стратифікацію комунікативної ситуації у ДП. Запропоновано синтетичне визначення сучасного ДП Іспанії та встановлено його прагматико-аксіологічні параметри, звернуто увагу на жанрову своєрідність сучасного ДП Іспанії.

ДП є особливим видом соціальної комунікації, процесом рефлексивного осмислення й дискурсивного означення ситуацій соціально спрямованої дії або комунікативної події, спрямованим на передачу ціннісно-нормативної структури, зразків і правил комунікативної взаємодії макросоціального рівня, на основі яких відбувається соціальна ідентифікація та адаптація. ДП у когнітивно-комунікативній парадигмі становить об’єкт і предмет дослідження як “форма соціальної практики” (комплексна методологія критичного дискурс аналізу Р.Водак, Т.А. ван Дейка, Н.Ферклло) та “вид знання” (М.Фуко) – сукупність дискурсивних практик –

формуючих гіпотез соціального семіозису в громадських потоках суспільного обговорення, фрагмент історії. У парадигмальному вимірі праксисно-рефлексивної парадигми дискурсивне означення поняттійно-функціональної сфери життєдіяльності суспільства виявляється співмірним із семіотизацією (В.Б.Бурбело).

Урахування особливостей масової комунікації зумовлює особливий спосіб представлення соціальної практики у нормативно закріпленому “жанровому форматі” (В.І.Карасик) суспільних інституцій: 1) змістово-концептуальне структурування актуальної інформації та аналітико-прогностичне бачення явищ / подій навколоїшньої дійсності гіпотетичним адресантом ДП не повинно суперечити позиціям групи, представником якої він є як продуcent колективного дискурсу: журналістський текст як результат свідомо когнітивної обробки реальної дійсності адресантом ДП має бути узгодженим і конформним щодо ідеології групи, редакційної колегії друкованого органу зокрема; 2) адресат ДП виявляється імпліцитним (передбачуваним і прогнозованим адресантом), що пояснюється специфікою сфери масової комунікації та характером рольових відносин між її учасниками: спілкування опосередковане, сприйняття інформації відкладене у часі, що виключає будь-який безпосередній контакт. У дисертації за основу прийнято концепцію М.М.Бахтіна щодо умовності характеру опозиції персональної як конкретно спрямованої, адресної комунікації та масової / надперсональної комунікації. Інтеракційна модель комунікативної ситуації ґрунтується на тлумаченні інтерсуб'єктивності як основного принципу комунікації, врахуванні конструктивної природи (транс)формації смислу, його комунікативної зумовленості соціальною практикою міжсуб'єктної взаємодії адресант-адресат, якщо виходить з розуміння інформації як колективної смислотворчої діяльності пізнання (М.Л.Макаров, А.П.Мартинюк).

Сучасний ДП Іспанії визначається нами як інтерактивний семіотичний процес продукування суспільно значущої інформації, впродовж якого здійснюється аксіологічно-евалюативне означення реальності внаслідок динамічної трансформації семіотико-наративних структур у дискурсивні послідовності в межах комунікативно-когнітивного та соціокультурного виміру адресант-знак-адресат. Трансформація семіотико-наративних структур у дискурсивні послідовності здійснюється за прагматико-аксіологічними параметрами: інформування як створення нового концептуального простору осмислення реальності, орієнтування через актуалізацію соціумної пресупозиції, регулятивного впливу як цілеспрямованої формуючої діяльності адресанта, орієнтованої на зміну аксіологічного ставлення адресата й досягнення епістемічного стану розділеного знання.

Газетний текст (стаття) як знаково зафіксоване відображення фрагменту дійсності, носій суспільно значущої інформації та засіб її накопичення відзначається соціальною оцінністю й резонансністю. Це системний, завершений твір, який характеризується загальнотекстовими категоріями: інформативністю, лінійністю, дискретністю, когезією, когерентністю, проспекцією, ретроспекцією,

модальністю. Газетний текст набуває статусу повідомлення за умов його активації в комунікативному просторі смислотворчої соціальної взаємодії.

Полісистемність цілей сучасного ДП Іспанії (обмін інформацією, пізнавальна діяльність, соціалізація особистості, формування суспільної свідомості, громадської думки, структурація макросоціальної взаємодії, регулятивний вплив) досягається **прагматичним фокусуванням інформації**, що визначає пріоритет прагматичної мети утримання уваги та інтересу адресата засобами багаторівневої інформаційної візуалізації повідомлення (вербальної, метаграфічної, образно-іконічної), наближенням до читача, мінімізацією його когнітивних зусиль щодо декодування, створенням стану очікування, непередбачуваністю й соціальною резонансністю.

Аналіз співвідношення інформативного й функціонального складників сучасного ДП Іспанії дає підстави для виділення його як різновиду **інформаційно-оцінного дискурсу**. Приложення інформації відбувається за рахунок суб'єктивно-оцінної інформації як складової частини прагматичного аспекту інформування. Під **оцінкою** розуміємо 1) складник конотативного компонента семантичної структури мовної одиниці, що репрезентує ставлення носіїв мови до позначуваного за абсолютною шкалою “добре – нейтрально (байдуже) – погано” і відносною шкалою інтенсивності ознаки “*краще – гірше*”; 2) текстову категорію, підпорядковану інформативності, яка виражає ставлення адресанта до описуваних ним подій, явищ, суб'єктів за вищевказаними абсолютною й відносною шкалами. Різновид модальної оцінки висловлення, що відображає ціннісну орієнтацію адресанта, позначаємо терміном евалюація – процес установлення ціннісної відповідності, оцінне ставлення (О.М.Вольф); зіставлення, пов’язане з семантичним перенесенням або вторинною номінацією (К.С.Серажим). Соціальна оцінність є провідною когнітивно-комунікативною ознакою сучасного ДП Іспанії, детермінованою менталітетом нації, її культурними, моральними нормами, політикою, ідеологією тощо, які зумовлюють формування стереотипів, стандартів, норм та ідеалів, а отже, категорій колективної свідомості й масових стереотипів. Йдеться про **аксіологічну спрямованість** ДП на формування оцінного ставлення до дійсності у вимірі раціональної суспільної оцінки (утилітарної, нормативної, телеологічної) “*суспільно корисний – суспільно прийнятний – суспільно неприйнятний*”. Відповідно **праксисна евалюація** є суспільною пізнавальною діяльністю, що розгортається в культурно-детермінованих і етноспецифічних мовленнєвих практиках репродуктивно-творчого означення соціальних реалій, орієнтованих на створення телеологічної смислової перспективи внаслідок вироблення її фіксації нових смислів, які поділяє і привласнює колективний суб'єкт.

Класифікацію газетних жанрів на інформаційні та аналітичні здійснено з урахуванням типів подання інформації в сучасному ДП Іспанії. **Жанр** розуміється як особлива типологічна категорія, характерний спосіб опрацювання й відтворення реальної дійсності. Змістово-композиційна організація інформаційних статей сучасного ДП Іспанії (інформаційні новини (*noticia*), повідомлення (*gacetilla*), хроніка (*crónica*)) відзначається об'єктивістю викладу, носить стандартизований характер подання змістово-фактуальної інформації за семіотико-наративною

схемою: референт, ознака, дія, простір, час. Об'єктивність викладу досягається знеособленістю адресанта (вживання засобів прямої мови, посилання на джерело інформації). Фокусування уваги здійснюється прийомами акцентного виділення (повтор тези на початку й у кінці повідомлення). Специфіка змістово-композиційної організації аналітичних статей сучасного ДП Іспанії (передова стаття (*editorial*), полемічна стаття (*artículo de fondo*), колонка (*columna*), листи до редактора (*cartas al director*), коментар (*comentario*)) полягає у відкритому експресивно-оцінному й екстраполяційному характері подання змістово-концептуальної інформації, орієнтації на вироблене спільними зусиллями значення (вживання граматичних категорій 1 ос. множ. діеслів та особового займенника *nosotros*); аналітико-прогностичному баченні (зв'язок минуле – теперішнє – майбутнє); застосуванні лінгвокогнітивних механізмів фокусування уваги: нестандартність заголовку, засоби інтенсифікації значимих ознак подій (лексичний, синтаксичний повтор, метафора, порівняння, гіпербола, іронія, гротеск, риторичне запитання); змістово-композиційній варіативності (несподівана пропозиція, концептуальний дисонанс, емоціогенне навіювання, інтертекстуальність, залучення знайомих жанрових форм).

Другий розділ "Комунікативно-когнітивні ознаки сучасного ДП Іспанії" присвячений аналізу типологічних прототипів інформаційного окреслення подій в сучасному ДП Іспанії, дослідженням соціопрагматичних та лінгвокогнітивних механізмів конструювання дискурсної архітектоніки, виділенню диктальних та семантично розчленованих моделей (вірогідна, екстраполяційна, експресивна та імпресивна моделі) як засобів прагматичного осмислення реальності, варіативним фреймовим структурам моделювання інформаційних фрагментів і дослідженням праксисної евалюації як прагматичного чинника концептуалізації інформаційного простору іспанської преси. Проаналізовано лінгвокогнітивні параметри генерації нової інформації в сучасному ДП Іспанії.

Диференціація способів дискурсивного означення референтної події в сучасному ДП Іспанії визначається прагматично-акцентованим інформативним компонентом змісту повідомлення. Дискурсивне означення змістово-фактуальної інформації за типом диктальної моделі зумовлене репрезентаційною стратегією окреслення відношень між об'єктивно існуючими явищами і процесами внаслідок чіткої визначеності основних дейктичних параметрів: референт, ознака, дія, простір, час. Динаміка процесів суб'єкт-об'єктної взаємодії на макросоціальному рівні відтворюється за акціональним фреймом: АГЕНС (суб'єкт дії) *El Gobierno central y el de Canarias*; ДІЄ *crearán*; ДІЄ ЗА ДОПОМОГОЮ (інструмент дії) *una "comisión política y técnica"*; ДІЄ ЗАРАДИ (мета) *para abordar el tema de*; ДІЄ НА (ПАЦІЄНС) *la inmigración*; ДІЄ ДЛЯ (результат) *tratar de darle una solución global* (*El País*, 14.07.2006).

Суб'єктивно-оцінний спосіб репрезентації "референт – якісна ознака" і прагматична спрямованість на аналогове окреслення дійсності через конструювання віртуальних проекцій гіпотетичних станів і можливих розв'язків у площині минуле – теперішнє – майбутнє визначає експресивно-інноваційний

характер дискурсивного означення змістово-концептуальної інформації за типом семантично розчленованих моделей: 1. **Вірогідна модель** – категоричний викривальний характер інформаційного подання індивідуально-авторського розуміння суспільно-політичних процесів та їх наслідків у перспективі повідомлення *Sin duda, el Gobierno, cada vez más perdido en el laberinto de las negociaciones con ETA*, (прикладка-ідентифікатор: "булання у лабірінтах переговорів" є сталою супутньою ознакою урядової політики) *se equivoca [...] (ABC, 23.12.2006)* 2. **Екстраполяційна модель** – розумовий експеримент, побудований на довільних припущеннях: Зачин (зав'язка): "*Queridos Reyes Magos*, (звернення до гіпотетичного адресата). Експозиція: *como en este año la mayoría de los españoles nos hemos portado muy bien* (типова дитяча форма обґрунтування прохання) *me haría especial ilusión que nos regalaran no sólo un panorama de buenas perspectivas y estupendos datos económicos, sino realidades* (незвичайна пропозиція). Корпус: *Cuando era pequeña, como seguramente recuerden Sus Majestades, pedía siempre juguetes de gran tamaño* (стереотип – типове дитяче бажання отримати в подарунок від Волхвів велику іграшку – актуалізується на рівні вживання прислівника часу *siempre* та граматичної форми Pretérito Imperfecto de Indicativo в абсолютному значенні: звичайна, постійно повторювана дія в минулому). *Este año, a pesar de tener unos añitos más, les pido un alfíiler tuy, tuy grande* (когерентність змісту на рівні лексичного повтору *de gran tamaño – tuy, tuy grande* та створення когезійного зв'язку часових форм минуле – теперішнє) *para pinchar la burbuja inmobiliaria que nos tiene a tantos españoles medio asfixiados. Por cierto, antes jme traían todo lo que pedía!* (тактика маніпулювання гіпотетичним адресатом). Кінцівка: *Estoy impaciente por su visita el 5 de enero... Gracias*" (*ABC, 24.12.2006*) – яскрава форма наслідування епістолярного жанру. Іронічний ефект створюється через диспропорцію форми та змісту. 3. **Експресивна модель** відображає психологічний стан мовця мовними засобами суб'єктивної модальності з метою креативного емоціогенного навіювання: *Nadie con dos dedos de frente y una pizca de corazón, puede ser insensible a la tragedia de esos 54 inocentes – 27 de ellos críos – muertos por un bombardeo israelí* (категоричність тези на рівні прагмасемантичної актуалізації концептуального поля СМЕРТЬ). *No hay nada más estremecedor que la muerte de un niño* (апеляція до загальнолюдських норм). *No imagino un dolor más grande que la pérdida de uno de mis hijos* (перехід у площину особистого, емоційна аргументація). *Las cadáveres infantiles de Qana nos han dejado a todos un nudo en la garganta* (*ABC, 04.08.2006*). 4. **Імпресивна модель** – результат реально пережитих автором подій: Зачин-візуалізація: *Tienda PSOE*. Експозиція: *Camiseta ZP (cinco euros). Gorra ZP (tres euros). Llavero ZP (dos euros)* (синтаксичний паралелізм, номінативні речення). *Verídico* (оцінка, адресант-спостерігач). *Así rezaban los carteles de un tenderete a las puertas del mitin del inicio de la campaña electoral* (пояснення, хронотоп). Корпус: *El público asistente entró en fenómeno mediático* (гіперболізація психологічного стану ейфорії участників подій) *en el que se está convirtiendo el acrónimo de ZP, que sigue creciendo. ZP fue el grito más escuchado "ZP presidente"* (лексичний повтор абревіатури створює акустичний ефект

гіпнозування). Заключна частина: *Verídico (El Mundo, 27.02.2004)* – висновок підсилюється засобом синтаксичного паралелізму – повтору оцінки в експозиції та заключній частині статті задля доведення правильності зроблених припущень.

Суб'єктивно-оцінний спосіб репрезентації змістово-концептуальної інформації “референт – якісна ознака” структурується за **предметно-центрчним фреймом**. Фреймові сітки експлікуються номінативними синтагмами з образними атрибутивними компонентами. Корегування інформаційної зони взаємодії з об'єктом / ситуацією соціальної дії та наступна концептуалізація здійснюється на основі складної синтетичної переробки цілісного змісту за посесивним, таксономічним, компаративним фреймами, що зумовлює прирошення інформації в дискурсі. Зонально-блкова сегментація інформаційних фрагментів аналітичної статті “*El sexto poder y la semilla del Diablo*” (ABC, 23.10.2006) може бути репрезентована інводуктивно-дескриптивною зоною (експозиція), зоною попереджень, референціальною зоною (корпус), регламентативно-директивною зоною (кінцівка):

Інводуктивно-дескриптивна зона: ДЕШО (предмет повідомлення) *la crispación crece* (Presente de Indicativo на окреслення часової вісі теперішнє; динаміка закладена у лексичному значенні дієслова “зростає”)

Компаративний фрейм формується міжпросторовими зв'язками тотожності, схожості, подібності: (1) тотожність – ДЕШО-референт є ДЕШО-корелят: ESPAÑA – *el viejo galeón*; PRESIDENTE – *el capitán*; (2) схожість – ДЕШО-референт є як ДЕШО-корелят: POLÍTICA – *rumbo incierto*; 3) подібність – ДЕШО-референт є начебто ДЕШО-корелят: *la crispación es como un motín a bordo*; PACTO con nacionalistas *es como un pacto con diablo*.

Зона попереджень: ЗА ОБСТАВИН (способ буття): 1) *El presidente* (АГЕНС), *poco amigo de la democracia y de la legalidad* (ЯКИЧА ОЗНАКА), *utiliza* (ДІЄ) *la vía de los hechos consumados* (ІНСТРУМЕНТ) *mientras apuntala su base electoral* (ПРИЧИНА) *y sella* (ДІЄ) *un pacto* (ІНСТРУМЕНТ) *de hierro* (ЯКИЧА ОЗНАКА) *con los nacionalistas* (БЕНЕФІЦІАНТ) *que aisla* (МЕТА) *a un PP* (ПАЦІЕНС) – *nostálgico y poco cohesionado* – (ЯКИЧА ОЗНАКА) *y garantiza su permanencia en el poder* (РЕЗУЛЬТАТ). Акціональний фрейм є факультативним, оскільки мета повідомлення полягає у передачі змістово-концептуальної інформації адресатові, встановленні причиново-наслідкових зв'язків та оцінці їхньої якісної визначеності, що на рівні предметно-центрчного фрейму реалізується через номінативні синтагми з атрибутивними образними компонентами Art. Indef. (Adv. de cantidad) + Sust. + Adj. (de + Sust., Part. Pasado). 2) *Mientras tanto* (зв'язка), *los ciudadanos* (ХТОСЬ), *ajenos al ruido de la política* (ЯКИЧА ОЗНАКА) *vivauean en la abundancia económica* (СПОСІБ БУТТЯ), *a sabiendas de que España hoy no se va a romper, ni la nave del Estado está en las vísperas de Trafalgar* (міжпросторовий зв'язок ЧАС БУТТЯ – СПОСІБ БУТТЯ). Критика пристосувальницької позиції громадян, які не зважають на політичні баталії, оскільки упевнені в тому, що наслідки не змінять буденності їхнього існування.

Референціальна зона: Посесивний фрейм варіюється за слотом “контейнер має вміст”: *Nación / Galeón* (контейнер) – *El Presidente / El Capitán; Los Ciudadanos / pasajeros a bordo* (вміст), що сприяє процедурі логічного виведення наслідків за слотом “ціле – частина”: (ЦЛЕ) *la gran nación española* – (ЯКИЧА ОЗНАКА) *hoy cotiza muy poco en Bolsa* (економіка як “сфера-джерело”, утилітарний критерій) *o en la conciencia ciudadana, más interesada en su bienestar* (особистісні пріоритети).

Регламентативно-директивна зона: ЩО РОБИТИ: *¿Cómo se sale del laberinto? Con audacia, liderazgo y sin mirar hacia atrás* (ІНСТРУМЕНТ, ЯКИЧА ОЗНАКА). Осмислена і обґрутована потреба зміни пасивного пристосувальницького способу буття й байдужого ставлення, формування ціннісної орієнтації від утилітарно-особистісних цінностей до соціально-особистісних.

Прагматична актуалізації аксіологем НАЦІЯ, ЄДНІСТЬ, КОНСОЛІДАЦІЯ сприяє формуванню ментального простору суспільно усвідомленої необхідності “повернення до джерела”, минулого, колективного досвіду суспільно корисної взаємодії. Рекурентно відтворювані дискурсивні структури ретроспекції є домінантною концептуальною реструктурації етноспецифічних смислів у етносоціальні: 1) активізація “взаємоналежного знання членів колективу” через конвенційний прототип таксономізації: NACIÓN – HISTORIA – CULTURA – LENGUA – UNIDAD – IDENTIDAD: *España es una de las grandes naciones europeas por su historia, su cultura, su lengua que hablan cientos de millones de personas en América y ha sabido superar todos los ataques a su personalidad, desde la invasión musulmana a la napoleónica, para reafirmar su unidad y su personalidad como una de las grandes naciones protagonistas de la Historia de Occidente* (ABC, 16.02.2006); 2) когнітивна операція доповнення NACIÓN – UNIDAD – HISTORIA – PROYECTO COLECTIVO: *Miramos con libertad en el espejo de nuestra historia* (минуле як категорія оцінки) *y comprendemos que la unidad y la fortaleza de ese proyecto común que es España no podía seguir sosteniéndose en la negación de todo aquello que nos hacia distintos. Reconocer la diferencia como parte de nosotros mismos; admitir que la unidad del Estado no significa uniformidad, son convicciones compartidas que tuvieron traducción política y jurídica en la Constitución de 1978, en los cimientos mismos del llamado Estado de las Autonomías* (ABC, 03.11.2005) – активізація психокогнітивної категорії минулого, що виконує роль стійкої аксіологеми, темпорально-локальними маркерами хронотопу минулого (прийняття Конституції 1978 р.); 3) процедурне подання нового знання GUERRA (del pasado) – MENOR MAL, SEPARACIÓN – EL PEOR DE LOS MALES, зміна модусу сприйняття негативних практик минулого у процесах дискурсивної номінації: *Nunca ha vivido la nación española una crisis tan sórdida y lamentablemente como la actual. Ni en la Guerra de Sucesión ni en la Guerra de la Independencia ni en las tres guerras carlistas – que todas ellas fueron proyectos nacionales enfrentados a muerte, si, pero indudablemente españoles – ni siquiera en la Guerra Civil, que aseguraba dos cosas: una larga dictadura y la conservación de las fronteras nacionales* (El Mundo, 10.01.2005); 3) текстові ремінісценції *¿Cómo se puede suicidar la nación de Cervantes, del Romancero, del Lazarillo y La Celestina, de Fray Luis y San Juan, de Lope y Calderón, de Quevedo y Góngora, de Galdós y Clarín,*

de Machado y Juan Ramón, de Velázquez y Goya? (El Mundo, 11.01.2005) риторичне запитання накреслює специфічну лінію стосовно критерію відвертості; на рівні інформаційного забезпечення – аксіологема “Золотого віку”, загальнонаціональний стереотип Іспанії минулого, позначений розквітом літератури, мистецтва, культури; 4) активація архетипу ДОМУ, спільногородового простору та визначення меж площин аксіологічної ознаки VIDA <unidad, consenso, reconciliación, desarrollo, progreso> ↔ MUERTE <dejuntación, reparto, destrozo> [...] los nubarrones indudablemente tenebrosos afectan a todos los ámbitos de la vida nacional, empezando por el hecho de que quizás el año que viene no haya vida nacional, porque no habrá nación española. En su lugar, un incierto tropel de comunidades nacionales en continua metástasis [...] (El Mundo, 11.01.2005); 5) комунікативний конфлікт настанов етноспецифічне / етносоціальне AMBICIÓN – МАНОДО – ТРОЗО // MANIPULACIÓN – HISTORIA – НАЦІОНЬ: *Esta nación, nuestra nación* (урочистість патріотизму через інтенсифікацію лексичним повтором), *con sus aciertos y errores, éxitos y fracasos históricos* (симетрична організація синтагми, градація з метою посилення тези НАЦІОНЬ – UNIDAD HISTORICA), *está amenazada en este momento por el riesgo de intentar destrozal*. *Destrozar, según el Diccionario de la Lengua, es despedazar, destruir, hacer trozos una cosa, y asimismo significa estropear, deteriorar, maltratar* (ампліфікація задля створення експресивної насиченості повідомлення на рівні семенного розмежування значень лексичних синонімів: подвійний клімакс, трикомпонентна висхідна градація: розірвати на шматки – знищити – розбити вщент та пошкодити – скалічти – спотворити). *Y a eso parece que se han dedicado unos ambiciosos que pretenden mandar más aunque sea sobre menos* (алюзія, натяк через уживання неозначеного артикля, субстантивіація прикметника для виокремлення характерної ознаки). *Prefieren ser cabeza de ratón, aludiendo a falsas recreaciones de la historia para quedarse con algún trozo de una España destrozada* (ABC, 16.02.2006); 7) встановлення асиметричних родо-видових міжпоняттійних зв'язків концепту НАЦІЯ: культурно-цивілізаційні (етносоціальний стереотип) ↔ природно-фізичні (етноспецифічний стереотип): *Los nacionalistas perciben su nación como un fenómeno natural, extrahistórico o suprahistórico, cuya manifestación canónica es la lengua "propia", del mismo modo que cierto tipo de flora o fauna es propio de tal o cual isla del Pacífico* (ABC, 16.11.2005).

У третьому розділі “Варіативність ДП: соціопрагматичні та когнітивні чинники формування сучасного інформаційного простору іспанської преси” досліджено феномен варіативності сучасного ДП Іспанії в аспекті глобальних інтеграційних процесів сучасності та ціннісно маркованих домінант національного відродження, окреслено концептуально-метафоричний простір сучасного ДП Іспанії, виділено системні когнітивні простори семіотизації, виявлено соціопрагматичні й когнітивні чинники метафоричної концептуалізації суспільно значущих подій, лінгвокогнітивні стратегії та аргументаційні механізми формування суспільного ставлення в сучасному ДП Іспанії.

Етноспецифічні стереотипи сформовані в процесі етнокультурної соціалізації й зумовлені культурно-історичними умовами становлення Іспанії як нації.

Актуальним є послаблення пріоритету етносоціального й загальнонаціонального, здійснюється політичне маніпулювання ідеями етнічної ідентичності на підставі ототожнення етнія / нація. Образ Іспанії створюється засобом предметно-центрічного фрейму “референт – якісна ознака”, номінативні синтагми з атрибутивними компонентами надають стаїх супутніх семантичних ознак: *España de "tres naciones seguras y una probable", alborotado país de repentina diáspora centrifuga, este errático Estado disparatadamente cantonal y fraccionario* (ABC, 02.02.2006), внаслідок чого зважування етноспецифічного й загальнонаціонального ESPAÑA – IDENTIDAD COLECTIVA – ORGULLO NACIONAL призводить до логічно обґрунтованого висновку про рідкісність явища вияву загальнонаціональних пріоритетів. Антикризисовий вектор духовності, збереження національної єдності здійснюється через свідоме повернення до цінностей минулого, раціонального колективного досвіду взаємодії, де етноспецифічне не заперечується, а єднає у неподільне ціле людей із ціннісно усталеною ідеєю національного способу життя. Дискурсивне моделювання позитивних проспективних моделей пов’язане з праксисною евалюацією євроінтеграційної політики Іспанії як ціннісно маркованої домінанти духовного зростання нації.

Концептуальна побудова поняттійної парадигми МИ ЄВРОПА реалізується лінгвокогнітивними засобами активації каналів рецепції явища на всіх рівнях когнітивної системи: сприйняття *sentir lo europeo* – пізнання *conocer lo que Europa* – осмислення *reforzar su europeización* – потреба *la inquietud de ser europeo* – мотивована діяльність *incorporarse a Europa*: 1) конструкування гіпотетичних бажаних образів Art. Indef. + Sust. + Adj.: *una España nueva, una España europea*; 2) протиставлення *ser* “належність, походження” ↔ *estar* “місцеперебування” *el hombre español que "está" en Europa hoy pero no "es" todavía Europa*; 3) створення когерентного зв’язку минуле – теперішнє – майбутнє як впевненості у великій історичній долі Іспанії й незмінності пріоритетів у напрямку євроінтеграції, вживання лексико-граматичних засобів інтенсифікації оцінки: поліпшту, акцентуалізації часових сполучників, лексичного повтору *Nada está hoy más globalizado que el conocimiento, y siempre que España ha optado por Europa ha acertado en su elección. Hemos mantenido una postura coherente con nuestra aceptación de la profunda diversidad que caracteriza, hoy y ayer y con seguridad mañana, esta realidad histórica que generaciones llamaron, llaman y llamarán España* (El Mundo, 11.05.2005).

Проспективні моделі майбутнього дискурсивно означують необхідність подолання негативних руйнівних практик макросоціальної взаємодії. Існування внутрішньонаціональної проблеми тероризму (*terrorismo doméstico*) зумовлює ускладнення змістової структури поняття “тероризм” у зв’язку з варіюванням прагматичної настанови ТЕРОРИСТ – ВОРОГ / ЧУЖИНЕЦЬ ≠ ВОРОГ – ОДИН ІЗ НАС. Дискурсивне пропозиціювання: TERRORISMO – (CAUSA) – MUERTE розв’язується через свідоме заперечення середнього компонента: TERRORISMO – TRAMPA – HEMIPLEJA MORAL: 1) семантичні опозиції “насильство / ненасильство” й “норма / антинорма”, семантичні референційні мережі “конфлікт –

насильство – загибель”, “конфлікт – засудження – протидія”; 2) виокремлення “колективного суб’єкта” (1 ос. множ. дієслів, особові та присвійні займенники *nosotros, nuestro*) [...] *Vencer la hemiplejia moral que nos impedia comprender esto no nos ha sido fácil y más veces de lo deseable hemos caido en la trampa, marginando e intentando olvidar a las víctimas* (*El País*, 11.03.2005); 3) створення розширеної структурної метафори TERRORISMO – ADVERSARIO, сценарних фреймових моделей GUERRA “Sólo desde la fortaleza de nuestras convicciones democráticas, desde la fuerza moral que nos asiste, y contando con todas las herramientas del Estado de derecho y la reforzada cooperación internacional, podremos combatirlo con eficacia y lograr que ese dolor quede definitivamente desterrado” (*El País*, 14.02.2006). Суміжність аксіологем сприяє процедурі емпіричного виведення на підставі когнітивного механізму встановлення реляційних відношень між концептами: FUERZA MORAL – FORTALEZA DEL ESTADO.

Політика мирного врегулювання міжетнічних конфліктів, проголошена урядом Х.Л.Р.Сапатеро, виявляє комунікативно-когнітивну перспективу спрямованості на прихованого гіпотетичного адресата (терористичні угрупування, націоналістичні партії), негативну оцінку суспільно-політичних реалій дискурсивно означено:

1. Предикацію негативних сталих супутніх ознак *Este Gobierno se ha caracterizado por destruir las certezas de la sociedad española: la certeza de la perdurabilidad de la Constitución; la certeza de la reconciliación labrada en la Transición y la certeza de que los terroristas no obtendrían ni un solo beneficio político...* (*ABC*, 24.12.2006).

2. Критикою політичних гасел засобами гротеску, актуалізацією значення слова на рівні моделювання архітектоніки газетного тексту “з підказкою”. Зокрема залучення знайомих адресатові літературних сюжетів зумовлюється прагматичною орієнтацією адресанта на існування спільніх читацьких фреймів, унаслідок чого коемпірія через установлення рекурсивних зв’язків із художнім текстом сприяє поширенню парадигматики асоціацій у сферу відтворення соціальної реальності. Абсурдність ситуації процесу мирного врегулювання (“*el proceso de paz*”) досягає апогею в аналітичному огляді “*Zapatero, el proceso y Joseph K.*” (*ABC*, 23.12.2006).

3. Вербалізацією міжпартийного конфлікту опозиційної Народної партії (PP) та урядової Соціалістичної робітничої партії Іспанії (PSOE) як комунікативного конфлікту настанов *José Luis Rodríguez Zapatero y Mariano Rajoy encarnaron ayer, en la solemnidad del hemiciclo del Congreso de los Diputados, dos visiones de España, dos lecturas de la Constitución y hasta dos maneras de entender la función de gobernar, con un tono tan mesurado en las formas como cargado de graves imputaciones de fondo* (*ABC*, 03.11.2005) – конфлікт комунікативних настанов призводить до створення паралельних текстів. Розрив відносин інтерсуб’єктивності руйнує конструктивний політичний діалог як спільний пошук ефективних рішень.

4. Метафоричним моделюванням ПОЛІТИКА – РИНОК, де політичні діячі виступають економічними контрагентами, які керуються особистими утилітарними критеріями “*Cataluña es sólo para Zapatero una coartada para llevar adelante sus fantasías federalistas con un fraude descomunal*”, agregó Rajoy, quien acusó al jefe del

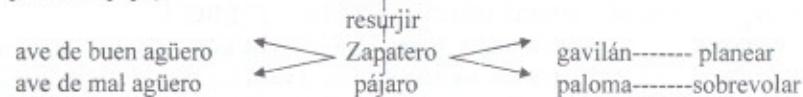
Ejecutivo de “abrazar el credo nacionalista” para mantenerse en el poder, aunque sea al precio de aleentar la ruptura de España (*ABC*, 03.11.2005).

5. Контрастивним осмисленням ПОЛІТИКА – ТЕАТР, модус оманливості, надлишкової яскравості – іронія, травестія, гротеск *Admiro a los caballeros y las damas de la política profesional, admiro su temple, lo bien que aguantan en su papel, cómo han conseguido en breve tiempo un perfecto simulacro de política que todo el país sigue con la boca abierta* (*El País*, 10.03.2005).

6. Динамічними фреймовими моделями ВІРТУАЛЬНОГО РУХУ «відсутність агенса, відсутність засобу пересування, відсутність цілеспрямованості» *El ciclista sin bicicleta que sigue pataleando en el vacío con las manos en un manillar inexistente* [...] (*ABC*, 22.11.2006) – конструювання експліцитної моделі ситуації “*Zapatero sin zapatos*”: суб’єкт, позбавлений семантичної ознаки.

7. Динамічною фреймовою моделлю ПОЛІТИКА – ШАХОВИЙ ТУРНІР «довготривали прорахунки, умовні комбінації, варіативність розв’язків переможець / переможений»: *El ajedrez es el juego de la inteligencia, del poder, del control de las emociones, de las tácticas. Así que conviene armarse de paciencia porque ambos jugadores [José Rodríguez Zapatero y Juan José Ibarretxe] están dispuestos a suministrarse mutuamente dosis de buen talento* (*El Mundo*, 10.01.2005).

8. Зооморфними метафорами (семантичне шкалювання, синкетизація жанрових форм загадки, байки, бестіарію) *Gavilán, o paloma, Zapatero sobrevuela el territorio hostil de la realidad española, aunque para otros sólo lo planea y hasta para los más agoreros ya ha entrado en barrena, y quizá sea éste el Ave fénix que resurja de las cenizas de la manifestación contra la LOE y de los resclodos del Estatut. Si la gripe aviar lo permite, parece, sin duda, un AVE de buen agüero* (*ABC*, 16.11.2005). Актуалізація інформації здійснюється засобом варіювання семантико-смислових відношень, пов’язаних із поняттям “ПТАХ”: 1) символічний вимір: *Ave de mal agüero* – аллюзія на авгура, декларативне подання існуючого у пам’яті народу знання звичаїв, традицій та вірувань, що трансформується в образ *un AVE de buen agüero – Fénix* за умови здатності до адекватного реагування на ситуацію соціально спрямованої дії – “маніфестацію протесту”; 2) встановлення таксономічних відношень – міжпонятійних зв’язків за родо-видовою семантичною ознакою PAJARO – PALOMA – GAVILÁN через активацію внутрішніх репрезентацій декларативного знання: сталою супутницею ознакою голуба є здатність “пурхати”, у той час як яструб “ширяє”. Розв’язання загадки *{Gavilán, o paloma, Zapatero?}* вимагає застосування процедур емпіричного виведення характерних ознак і зумовлює трансформацію змісту у сферу образотворення (складна структурна зооморфна метафора):

Аналіз процесів метафоричної концептуалізації СУСПІЛЬСТВО – ЛЮДИНА в сучасному дискурсі преси Іспанії дозволив зафіксувати: 1) концептуалізацію

поведінкових схем взаємодії ЛЮДИНИ з оточенням, підгрунтя яких складає матеріально-графічна онтологія КОНТАКТ *La opinión pública expresa su malestar mediante reproches y esceptismo* (ABC, 04.08.2006); 2) концептуалізацію емоційної сфери людини за причиново-наслідковим зв'язком каузативної та каузованої ситуацій: емоційний стан людини → психологічна атмосфера суспільства *Europa se encuentra acobardada y dispuesta a realizar concesiones* (ABC, 20.07.2006); 3) загострення біосоціальної проблематики СУСПІЛЬСТВО – ХВОРА ЛЮДИНА *Pero lo que hay ahora es un contagio independista extendido paso a paso desde hace un siglo más o menos* (ABC, 19.02.2006).

Метафору розглядаємо як спосіб семантичного розчленування дискурсу, засіб створення аналітичного мовлення й пропозиціювання нового знання. Йдеться про метафори конструювання, різновид текстової метафоризації, що ґрунтуються на повторюваному в газетному тексті поєднанні двох концептуальних сфер як двох номінативних планів: прямого (первинного) й образно-асоціативного (вторинного) з прагматичною метою створення контрапунктів у тексті, нової смислової перспективи референтної ситуації, що поєднує в собі оцінний, емотивний та експресивний потенціал, формуючи стереотипний для суспільства образно-асоціативний комплекс.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дозволяють зробити такі висновки:

Сучасна когнітивно-комунікативна парадигма лінгвістичних студій тяжіє до інтегрального вивчення ментальних і мовленнєво-комунікативних процесів, ґрунтуючись на провідному антропоцентричному підході, тлумаченні когніції на базі людського досвіду і системно-діяльнісного розуміння комунікативної взаємодії як сукупності динамічних процесів продукування й функціонування соціального семіозису.

Культурно-історичні умови становлення Іспанії як нації зумовлюють стійку етнічну сегментацію. Особливість іспанського національного менталітету виявляється в етнічно релевантному наповненні концепту НАЦІЯ. Маніпулювання ідеями етнічної ідентичності та реалізації права автономії на самовизначення, посилення сепаратистських тенденцій, існування внутрішньонаціональної проблеми тероризму визначає необхідність окреслення нової смислової перспективи майбутнього Іспанії як нації. Кvantування інформації здійснюється засобом прагматичного фокусування на аксіологемах “здорового глузду”: апелювання до колективного досвіду доцільної взаємодії, внаслідок чого минуле виступає стійкою аксіологемою, психокогнітивною структурою, що обґрутує колективний досвід доцільної раціональної взаємодії НАЦІЯ – ІСТОРІЯ – ЄДНІСТЬ.

У сучасному інформаційному просторі іспанської преси відбувається семіотизація домінантних ціннісних орієнтирів: 1) національного відродження як суспільно усвідомленої необхідності руху від етноспецифічного до етносоціального й загальноєвропейського; 2) універсалізації загальнолюдських цінностей через усвідомлення особливої етики солідарності; 3) принципу

монадності як історії власної присутності у світі; 4) толерантності й консенсусу; 5) стратегії вітальності. Динамічна сутність дискурсивного означення референтних ситуацій соціально спрямованої дії реалізується через лінгвокогнітивні механізми структурування знань про світ на концептуальному рівні, поштовхом до активізації яких є настанова праксисної евалюації й аксіологізації вербалного рівня композиційно-смислової структури газетного тексту, окреслення подій у полі дискурсних потоків суспільного обговорення.

Експресивно-інноваційний характер сучасного ДП Іспанії полягає в аналоговому поданні дійсності засобом суб'єктивно-оцінного осмислення причиново-наслідкових зв'язків явищ і процесів адресантом, у конструюванні віртуальних проекцій гіпотетичних станів і можливих розв'язків (вірогідна, екстраполяційна, експресивна та імпресивна моделі). Зміщення модусів реальності / ймовірності в напрямку “тематизація → смислотворення” досягається лінгвокогнітивними механізмами: структурно-композиційними засобами модальними операторами невизначеності як а) засобами формальної організації; б) засобами ідентифікації нових смислів; ретроспективно-проспективним моделюванням, синкетизацією жанрових форм (літопис, епістолярний жанр, байка, бестіарій), інтеграцією аналогових метафоричних моделей, динамічних фреймових моделей, інтертекстуальністю; експресивно маркованими лексико-граматичними засобами інтенсифікації – градація, епанафора, поліптол, риторичне запитання, граматичні способи узгодження Presente de Subjuntivo – Futuro Imperfecto de Indicativo: прогностична функція; Presente de Indicativo – Potencial Simple: гіпотетичні припущення.

Відкрита критика управлінської функції владних структур виявляється у системній інтеграції аналогових метафоричних моделей ПОЛІТИКА – РИНОК, ПОЛІТИКА – ТЕАТР, фреймових моделей ВІРТУАЛЬНОГО РУХУ, динамічних фреймових комплексів ПОЛІТИКА – ШАХОВИЙ ТУРНІР, загостренії біосоціальної проблематики СУСПІЛЬСТВО – ХВОРА ЛЮДИНА, застосуванні конфліктних комунікативних стратегій та звинувачувальних аргументів до особи. Когнітивне моделювання повідомень є способом урівноваження станів конфліктності / консенсусу через апелювання до ціннісних категорій (універсальних, етносоціальних, етичних).

Основні положення дисертації висвітлено у таких публікаціях:

1. Лінгвокогнітивні стратегії формування суспільного ставлення у сучасному іспаномовному дискурсі преси // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр. – Вип. 21. Ч. 3. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2007. – С. 287-293 (У співавторстві з науковим керівником, доцентом Е.В.Шевкун).
2. Аб'юзивні аргументативні схеми політичних обговорень у сучасному іспаномовному дискурсі преси // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр. – Вип. 19. – К.: Вид. Дім Дмитра Бураго, 2006. – С. 348-351.
3. Відображення змістових зв'язків квазіреальності в іспаномовному дискурсі преси // Проблеми семантики слова, речення та тексту: Зб. наук. ст. – Вип. 15. –

- К.: КДЛУ, 2005. – С. 236-241.
4. Засоби презентації інформаційної складової у текстах сучасної іспаномовної преси // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр. – Вип. 18. Кн. 2. – К.: Вид. Дім Дмитра Бурого, 2005. – С. 288-291.
  5. Імпліцитна аргументація в архітектоніці різноманітних газетних статей // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр. – Вип. 11. Кн. 2. – К.: Вид. Дім Дмитра Бурого, 2004. – С. 243-247.
  6. Метафора як засіб онтологізації соціальних реалій // Проблеми семантики слова, речення та тексту: Зб. наук. пр. – Вип. 12. – К.: КНЛУ, 2004. – С. 253-256.
  7. Метафорична концептуалізація ЗМІНА – РУХ: осмислення референтної ситуації суспільних перетворень // Проблеми семантики слова, речення та тексту: Зб. наук. пр. – Вип. 17. – К.: КДЛУ, 2006. – С. 384-388.
  8. Особливості функціонування фреймових комплексів у пресі (на матеріалі іспанської мови) // Проблеми семантики слова, речення та тексту: Зб. наук. пр. – Вип. 9. – К.: КДЛУ, 2003. – С. 430-436.
  9. Прагматико-аксіологічні параметри дискурсу преси // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: Зб. наук. пр. – Вип. 10. – К.: КНУ, 2006. – С. 403-408.
  10. Праксисна евалюація як когнітивний чинник творення концептуального поля “НАЦІЯ” // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: Зб. наук. пр. – Вип. 9. – К.: Логос, 2006. – С. 366-371.
  11. Соціопрагматичні передумови семіотизації концептуального простору “МИ ЄВРОПА” у сучасному іспаномовному дискурсі преси // Проблеми семантики слова, речення та тексту: Зб. наук. пр. – Вип. 16. – К.: КНЛУ, 2006. – С. 258-263.
  12. Сучасний дискурс економіки та соціології (за матеріалами іспанської преси) // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: Зб. наук. пр. – Вип. 1. – К.: КНУ, 2002. – С. 219-223.

АНОТАЦІЙ

Шкарбан І.В. Соціопрагматичні та когнітивні аспекти сучасного дискурсу преси Іспанії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.05 – романські мови. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2007.

Дисертацію присвячено дослідженню сучасного ДП Іспанії, соціопрагматичних та когнітивних аспектів формування сучасного інформаційного простору іспанської преси. Експресивно-інноваційний характер сучасного ДП Іспанії полягає в аналоговому окресленні дійсності через суб'єктивно-оцінне осмислення причиново-наслідкових зв'язків явищ і процесів адресантом, у конструктуванні віртуальних проекцій гіпотетичних станів (вірогідна, екстраполяційна, експресивна та імпресивна моделі). Праксисна евалюація як інтегративна і проспективна

пізнавальна діяльність розгортається у напрямку синтетичної трансформації етноспецифічних смислів в етносоціальній загальноєвропейські. Негативна оцінка сьогодення є домінантною і експліcitно виявляється в системній інтеграції метафоричних моделей ПОЛІТИКА – РИНОК, ПОЛІТИКА – ТЕАТР, динамічних фреймових комплексів ПОЛІТИКА – ШАХОВИЙ ТУРНІР, ВІРТУАЛЬНИЙ РУХ, біосоціальній метафоризації СУСПІЛЬСТВО – ХВОРА ЛЮДИНА.

Ключові слова: інформативність, аксіологічна спрямованість, праксисна евалюація, семіотизація, семантично розчленовані моделі, фрейм, концептуально-метафоричний простір, лінгвокогнітивні механізми, аргументація.

Шкарбан І.В. Социопрагматические и когнитивные аспекты современного дискурса прессы Испании. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.05 – романские языки. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко. – Киев, 2007.

Диссертация посвящена исследованию социопрагматических и когнитивных аспектов формирования современного информационного пространства испанской прессы. Экспрессивно-инновационный характер современного ДП Испании проявляется в аналоговом представлении действительности в результате субъективно-оценочного осмыслиения явлений адресантом (правдоподобная, экстраполяционная, экспрессивная и имперессивная модели). Целевая и стратегическая линия формирования общеевропейских ценностных приоритетов реализуется как макроидея уникальной культурной идентичности Испании в органическом единстве европейской культуры. Негативная оценка действительности эксплицитно проявляется в системной интеграции метафорических моделей ПОЛИТИКА – РЫНОК, ПОЛИТИКА – ТЕАТР, динамических фреймовых комплексов ПОЛІТИКА – ШАХМАТНЫЙ ТУРНИР, ВІРТУАЛЬНОЕ ДВИЖЕНИЕ, біосоціальнай метафоризации ОБЩЕСТВО – БОЛЬНОЙ ЧЕЛОВЕК.

Ключевые слова: информативность, аксиологическая направленность, праксисная эвалюация, семиотизация, семантически расчлененные модели, фрейм, концептуально-метафорическое пространство, лингвокогнитивные механизмы, аргументация.

SUMMARY

Shkarban I.V. Sociopragmatic and cognitive aspects of modern Spanish press discourse. – Manuscript.

Thesis for the Scholarly Degree of Candidate of Philology. Speciality 10.02.05 – Romance Languages. – Taras Shevchenko Kyiv National University. – Kyiv, 2007.

The thesis highlights the study of sociopragmatic and cognitive aspects of modern Spanish press discourse. Press discourse is defined as interactive semiotic process of the regulation of socially significant information in the course of which axiologically evaluative appraisement of reality takes place as the result of dynamic

transformation of the semiotic narrative structures into discursive sequences within communicative-cognitive and sociocultural dimension addresser – sign – addressee. The approach is based on interactive model of the communicative situation considering constructive nature of sense formation and transformation in the social practice of addresser – addressee interaction (M.L.Makarov, A.P.Martynyuk).

Polisystematic character of modern Spanish press discourse goals, i.e. information transfer, orientation and educational activity, socialization and macro social interaction structuring, social awareness and public opinion forming, regular influence, is specified by pragmatic information focusing which directs social consciousness at the information subject. Pragmatic information focusing highlights the pragmatic goal of the addressee's attention attraction and his / her interest holding, that is done by means of multilevel informative visualization of the message (verbal, metagraphic, iconic), approximation to reader, addressee's cognitive efforts minimization, expectation and social resonance making. Various linguistic means are analyzed in the terms of their effectiveness in revealing the ways of pragmatic information focusing, i. e. unexpected headline, metaphor, simile, comparison, hyperbole, irony, grotesque, rhetorical questions, paradox, conceptual dissonance; content and composition variety – intertextuality, genre blending.

Semantically multipartite models of modern Spanish press discourse are considered in the thesis the field of new knowledge proposition as a consequence of subjective comprehension and cause-effect relation establishment by addresser (evaluative meaning) and axiological orientation on social value scale formation. Modern Spanish press discourse is characterized by expressive and innovation nature of reality representation (probable, extrapolation, expressive, impressive models) that is achieved by linguistic-cognitive means of modi reality / hypothety displacement in the direction of theme → semiotization. Structure compositional means of semantically multipartite models (intertextuality, genre blending) are defined by pragmatic character of information focusing.

Praxis evaluation as integrative and prospective knowledge activity reveals itself in culturally determined discursive practices of modern Spanish press discourse and is focused on the creation and fixation of new senses in the course of synthetic transformation of ethno specific senses into ethno social and All-European ones. The value of past collective experience reveals dominant category of discursive nomination. Current discursive structures of retrospection define unique cultural identity of Spain. Positive prospective models generate a need of negative macro social practices overcoming, i.e. terrorism, separatism, particularism. Evaluative program forms a center of modern Spanish press discourse, with dominant negative evaluation of government body's function as a part of author's communicative strategy that is achieved by systematic analogous metaphor integration, conflict communicative strategies and accusatory arguments ad hominem application. Cognitive modeling of the message in modern Spanish press discourse is based on the conflict / consensus states stabilization by appealing to different value categories, i.e. universal, ethno social, ethic.

Key words: informativity, axiological direction, praxis evaluation, semiotization, semantically multipartite models, frame, conceptual metaphorical space, linguistic cognitive means, argumentation.

Підписано до друку 07.11.2007. Формат 60 × 90 1/16. Папір офс. № 1.
Гарнітура "Таймс". Друк офс. Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. 1085.

Видавництво "ЛОГОС"
Свідоцтво ДК № 201 від 27.09.2000 р.
01030, Київ-30, вул. Богдана Хмельницького, 10, тел. 235-60-03